

NR 1 | 2022

AKTUELLT MAGASIN OM BIBLIOTEKSFRÅGOR
FRÅN VÄSTRA GÖTALANDSREGIONEN

noll27

TEMA

Yrke:

Bibliotekarie

Ny profession på prov

Olika utbildningsval

Bibliotekssocionomen här för att stanna?

Innehåll nr 1 2022

- 3** Mellan professionalitet och amatörism
Jenny Lindberg om professionen
- 4** Ny profession på prov
Nyanlända biblioteksguider stärker och kompletterar
- 6** Är biblioteksprofessionen här för att stanna?
Ny resurs kring bemötandefrågor
- 10** Bibliotekarien – ett framtidssyrke
DIK om professionen i samtid och framtid
- 12** Enkät –
Bibliotekariekompetens på nya sätt i Danmark
Bibliotekarien med social kompetens efterfrågas i Norge
Allt fler bibliotekarien ägnar sig åt arrangemang i Finland
- 17** Första kullen på väg ut
Om bibliotekarietutbildningen på Södertörns högskola
- 18** Äldst och störst i landet
Om bibliotekarietutbildningen i Borås
- 20** Fokus på etik och social kompetens
Om bibliotekarietutbildningen på Linnéuniversitet
- 21** Här formar studenterna sin egen utbildning
Om bibliotekarietutbildningen på Umeå universitet
- 22** Många vill läsa på masternivå
Åtråvärda studieplatser i Lund och Uppsala
- 24** Kompetensutveckling kräver förändring i vardagen
Cecilia Gärdén om synen på kunskap och lärande
- 27** Från bokcentral till mötesplats
Barbro Ahlberg om sin yrkesroll under 35 år
- 28** Flytande roll
Anton Joling om sin yrkesroll i nytt perspektiv
- 29** Väl förberedd för nytt yrke
Karin Bjerkne om sin yrkesroll som nyutexaminerad
- 30** Med passion för litteraturen
Susanne Joki – prisad bibliotekarie i Haparanda
- 35** Om jag hade ett bibliotek
Sofia Wretling om sin kärlek till bokbussen

noll27

Biblioteksmagasin noll27 ges ut av Västra Götalandsregionen och Förvaltningen för kulturutveckling. Noll27 ska främja biblioteksutveckling genom att ge kunskap, inspirera, problematisera samt skapa dialog och debatt kring bibliotek och aktuella biblioteksfrågor. Namnet noll27 har en link till klassifikationssystemet Dewey där koden 0.27 är koden för allmänna bibliotek, arkiv och informationscentrum.

KONTAKT

noll27

Förvaltningen för kulturutveckling
Västra Götalandsregionen
Tel växel: 031-333 51 00
redaktionen@noll27.se
noll27.se

ANSVARIG UTGIVARE

Helén Andersson

REDAKTION

Helén Andersson, redaktör
Evelina Westergren, journalist

REDAKTIONSRÅD

Biblioteksgruppen,
Förvaltningen för kulturutveckling

ART DIRECTOR/GRAFISK FORM

Gabriella Kalmar

OMSLAGSFOTON

Biblioteksinteriörer
Foton: Helén Andersson

TRYCK

Danagård Litho
Issn-Nummer 2002-4649

PRENUMERATION

Vill du prenumerera på noll27?
Skicka ett mejl med din adress
till: prenumeration@noll27.se
Det är givetvis kostnadsfritt.

Mellan professionalitet och amatörism

Jag vet – rubriken kan provocera. I slutet av den här texten framstår den förhoppningsvis som både begriplig och motiverad.

Som anställd vid ett lärosäte som erbjuder utbildningar i biblioteks- och informationsvetenskap, not får jag ibland frågor och synpunkter om bibliotekariet utbildningen. Ofta handlar det om vad blivande bibliotekariet bör kunna och hur de bäst lär sig det. Det är slående hur engagerande frågan om bibliotekariet kompetens är – synpunkterna kommer från vitt skilda håll. Ibland framställs till och med bibliotekariet arbete som svaret på större samhällsutmaningar som att återuppväcka ungas läslust och att stärka medborgarnas digitala kompetens.

Förutom omvärldens förväntningar på yrket finns en intern benägenhet att problematisera yrkesrollen och kompetensen. Den debatten har böljat i decennier i fackpress, e-postlistor och sociala medier. Parallellt bedrivs forskning i syfte att förstå, utmana, rusta och helst inspirera professionen och uppsatsproduktionen vid våra lärosäten vittnar om intresset för professionsnära ämnen bland studenterna. Deras småskaliga forskningsbidrag är snabbfotade och borrar gärna i fältets hetaste frågor.

Debatt och återkommande diskussioner tolkas ibland som att professionen befinner sig i kris. För egen del är jag dock både optimistisk och obotligt nyfiken (forskarens yrkesskada?). Diskussion ser jag som uttryck för bibliotekens betydelse för landets invånare, och intern debatt som ett vitalitetstecken. Få professioner uppvisar sådan gnista! Diskussionsbehovet kan kopplas till yrkets historia; det gångna seklets professionaliseringsprocess, sammanförda yrkesorganisationer, akademisering av utbildningen och inrät-

tandet av ämnet not. Professionen är organiserad för kraftsamling, men spänner samtidigt över disparata verksamheter. Som en naturlig reaktion på samhällsutvecklingen, och kanske en backlash för det enande professionella projektet, efterlyses nya kompetenser på biblioteken och mer specialiserade utbildningar.

Ännu en viktig aspekt av bibliotekariet yrkets ställning idag är dess egenskap av välfärdsprofession; ett av de kvinnointensiva yrken som vuxit i den nordiska välfärdsmyllan. Typisk är ambivalensen inför yrkets teoretiska bas, och jämfört med klassiska professioner är välfärdsprofessionerna mindre hierarkiska, mer samarbetande och höggradigt fokuserade på klienten. Erfarenheten säger mig att lyhördhet för användarnas behov och intressen är en starkt lysande ledstjärna för blivande och verksam bibliotekariet idag, oavsett bibliotekstyp.

Visst låter det fint? Men var medalj har sin baksida. Den utpräglade lyhördheten, engagemanget, och (ofta) idealiteten, kan få bibliotekariet att gå *nå/långt* i sin följsamhet. Att alltid vara beredd att tona ner konkurrenstänkande och professionella anspråk av hänsyn till andras intressen är en hållning som riskerar att bita tillbaka. För en illustration av detta välfärdsprofessionens dilemma kan vi vända oss till barnbibliotekarierna – en grupp som tidigt förknippades med oegennyttigt arbete av typen »kall». Vi vill ju tro att den bilden tonade ut för decennier sedan, men min forskning om barnbibliotekariet kompetens blev en ögonöppnare.

Studiens deltagare sa sig uppskatta möjligheterna till kompetensutveckling och sitt inflytande över dess innehåll. Men flera bibliotekariet beskrev även otillfredsställelse över de *nå/l fria valen* och upplevd avsaknad av styrning av de kunskapsut-

vecklande aktiviteterna. Snarare än att se den kollektiva kompetensen som en strategisk resurs för arbetsplatsen behandlades kompetensutveckling ofta som en uppmuntrande »löneförmån». Flera chefer tvekade också inför den intervjufråga som gällde vilka incitament de såg för barnbibliotekariet kompetensutveckling. Svaren handlade om att bibliotekariet förtroendefulla möten med användarna, i det här fallet läslystna barn, var att betrakta som både drivkraft och belöning.

Förstå mig rätt – förtroendefulla relationer och personlig uppskattning är guld värt i arbetsvardagen, men inte ska vi väl 2022 betrakta professionellt arbete som dess egen belöning? Ett sådant synsätt, med det gamla »kallets» logik strax under ytan, för onckligen tankarna till ideellt och amatöristiskt arbete.

Här finns inte plats för de följdfrågor som behöver ställas. Jag stannar vid att konstatera att den som funderar över hur bibliotekariet kan stärkas för framtiden, bör vara uppmärksam på var gränserna dras mellan professionellt och personligt engagemang. Som företrädare för forskning och högre utbildning vill jag främja en reflekterande yrkespraktik där lyhördheten mot omvärlden kompletteras av forskningsorienterade och proaktiva arbetssätt; en ambition som nog gäller landets alla not-lärosäten.

Vad tror ni – finns det anledning att driva diskussionen om bibliotekariet yrkets förutsättningar och framtid ett varv till? Det tror jag.

Jenny Lindberg

Universitetslektor,
Bibliotekshögskolan
i Borås

BILD: JOVITIC SANDBERG

Ny PROFESSION på prov

Genom att utöka personalstyrkan och rekrytera fler utrikesfödda medarbetare, hoppas projektet Nyanlända biblioteksguider att biblioteken ska stärka den språkliga kompetensen och bredda sitt kulturella och språkliga utbud av service och tjänster.

TEXT OCH BILD: HELEN ANDERSSON

– När de ser nyanlända som jobbar på biblioteket tror jag det är enklare för de som inte kan svenska att fråga oss, säger Adem Hassan som tillsammans med kollegan Dana Alsamman jobbar som biblioteksguide på biblioteket i Kungälv.

– Och när jag kan förklara på arabiska hur biblioteket fungerar blir de glada, ler Dana.

Utmaning

Adem och Dana är två av sjutton biblioteksguider som är anställda inom pilotprojektet som just nu provas på bibliotek i Göteborg, Alingsås och Kungälv. Gemensamt för alla guider är att de har en akademisk utbildning med sig från sitt hemland och att de förutom svenska pratar ett eller flera andra språk. De är varken utbildade eller nybörjare, men är nybörjare i bibliotekssammanhang, vilket kan bli både en tillgång och en utmaning för biblioteken, menar Cecilia Gärdén, bibliotekskonsulent i Västra Götalandsregionen och en del av projektets styrgrupp.

– Risken är att biblioteksguiderna får utföra precis samma uppgifter som biblioteksassistenterna, men projektet handlar ju om att prova ett nytt uppdrag, en ny roll som är något annat än bibliotekarie eller mediepedagog. Poängen är att guiderna

ska kunna något annat och att man jobbar tillsammans på biblioteket för att möta användarnas behov och önskemål. Att ett plus ett inte blir två, utan tre eller fyra. Ett sådant arbetssätt kräver lite mer av biblioteken, men ger goda förutsättningar för gemensam kunskapsutveckling.

I Kungälv rör sig Adem och Dana ute bland besökarna, svarar på frågor, sätter upp böcker, hanterar reservationer, hjälper till på språkcaféet och är med på biblioteksvisningar för svt.

– Vi har olika uppgifter och hjälper till med lite av varje för det kommer ju folk som behöver hjälp med saker som inte är relaterade till böcker också, säger Adem.

– De är ju biblioteksguider och deras uppdrag är att de ska vara lite mer observanta än övrig personal och vara mer aktiva och ta kontakt med besökare som ser ut att behöva hjälp, tillägger Susan Pour, bibliotekschef, biblioteken i Kungälv.

Utbildning

Dana Alsamman är från Syrien där hon jobbade som översättare och lärare i engelska, Adem Hassan är från Eritrea och har en kandidatexamen i teknik och data från Indien. Båda har erfarenhet som besökare på bibliotek i respektive land och universitet, men är överens om att svenska bibliotek är något helt annat.

FAKTA

Projektet Nyanlända biblioteksguider genomförs inom ramen för Kulturrådets satsning på stärkta bibliotek under november 2021 till maj 2022.

Till grund för utformningen av projektet ligger rapporten Nyanlända biblioteksguider – en studie av nyanlända medarbetare på folkbibliotek gjord av Ola Plerot på Bibliotekshögskolan i Borås.

Projektets genomförs i Göteborg, Alingsås och Kungälv och följs kontinuerligt av följeforskare. Förvaltningen för kulturutveckling och Bibliotekshögskolan i Borås ingår i projektets styrgrupp.

Handledande bibliotekarie EVA BERGIUS och biblioteksguiderna DANA ALSAMMAN och ADEM HASSAN

– Bibliotek här är mycket annorlunda. I Syrien är till exempel tekniken inte alls så utvecklad, säger Dana och får medhåll av Adem.

– Här handlar bibliotek inte bara om böcker. Man måste ha mycket kunskap om olika saker och jag visste inte att bibliotek kan fungera så här.

Med förhoppning om att locka just akademiker till projektet, och för att underlätta för biblioteksguiderna att förstå det svenska bibliotekssystemet, innehåller projektet en skräddarsydd utbildning på Bibliotekshögskolan i Borås. Den görs parallellt med arbetet på biblioteken och handlar om grundläggande kunskaper som krävs för att fungera som medarbetare på ett folkbibliotek.

– Poängen är inte att det ska vara en bibliotekarieutbildning light, utan den ska ge guiderna större förståelse för svensk biblioteksverksamhet. Och syftet med hela projektet är ju att sänka trösklarna och med hjälp av biblioteksguiderna få nya målgrupper till biblioteken. Både som besökare, till utbildningarna och

som personal. Det är ett experimentellt projekt vi hoppas ska sprida sig i Sverige, säger Cecilia.

För Dana och Adem betyder arbetet som biblioteksguide framförallt en möjlighet att utveckla svenska språket och lära sig mer om det svenska arbetslivet. På biblioteket i Kungälv är de en naturlig del av arbetslaget och tar del av arbetsplatsmöten och utbildningar, och Dana har redan bestämt att hon kommer att söka till Bibliotekshögskolan, medan Adem är mer osäker.

– Jag hade aldrig tänkt att jag skulle jobba på bibliotek, men även om jag inte studerar vidare inom branschen har det här jobbet gett mig en bra insyn i hur arbetsmiljön fungerar i Sverige. Jag känner att jag jobbar på riktigt när jag är här, och jag noterar allt och lever och lär varje dag, säger Adem.

– Jag var nyfiken på bibliotekaryrket redan innan det här projektet, nu förstår jag hur bibliotekarien jobbar och jag kommer att söka utbildningen så fort jag kan tillräckligt bra svenska, säger Dana. ■

BILD: ISTOCK/17385

ÄR Biblioteksassocionomen HÄR FÖR ATT STANNA?

För ett år sedan anställdes socionomen Jenny Hector som en resurs i bemötandefrågor på Stockholms stadsbibliotek. Samtidigt, tjugo mil västerut, satt ledningen för biblioteket i Örebro och funderade över vilken kompetens som behövdes för att utveckla arbetet med socialt utsatta människor. Har yrket biblioteksassocionom kommit för att stanna?

TEXT: PAULA ISAKSSON

Under många år har Stadsbiblioteket vid Odenplan i Stockholm haft problem med besökare som lider av missbruk, hemlöshet, psykisk ohälsa och ensamhet. Läget i centrala staden gör biblioteket utsatt, och för att öka tryggheten har medarbetarna både fått stärkt kompetens i bemötandefrågor och profilkläder för att synas bättre. Stationära väktare är på plats och vid behov kan de tillkalla ordningsvakter.

– Vi är ett innerstadsbibliotek så de problem som finns med personer som lever i social utsatthet finns även hos oss. Vi har jobbat med de här frågorna på flera sätt, men nu ville vi testa om en socionom med sin kompetens kan tillföra något extra i det här arbetet, berättar enhetschefen Cecilia Svanberg.

Nu har det gått ett år sedan socionomen Jenny Hector anställdes på biblioteket. Innan dess hade hon jobbat sex år på socialförvaltningens enhet för hemlösa vuxna, och dessutom inom frivården som övervakar villkorligt dömda personer.

– Jag är van vid att möta de här människorna och att nätverka så att de får den hjälp de behöver för att kunna lotsas ut i samhället. Sedan jag kom hit till Stadsbiblioteket har jag byggt vidare på det nätverkanter, säger hon.

Klurade på samma idé

Idén till projektet kommer ursprungligen från en närtidning som Cecilia läste för några år sedan. En av artiklarna handlade om San Francisco Public Library som hade anställt socialarbetare för att få bukt med stöket. En dag blev hon uppmanad av Stockholms stadsbibliotekarier att söka interna medel för ett liknande projekt.

Ungefär samtidigt satt ledningen för Örebro stadsbibliotek och funderade över vilka kompetenser de behövde ha in för att kunna möta alla besökare på ett bra sätt.

– Det är ju den här ständiga frågan om stök på bibliotek och det sociala uppdraget och det var faktiskt så att vi hade börjat spåna på att anställa en socionom när vi plötsligt fick syn på platsannonser som Stockholms stadsbibliotek hade ute. Utan att vi visste om det satt de och klurade på samma idé, berättar verksamhetschefen Lars Hilmersson.

I juli förra året flyttade stadsbiblioteket i Örebro till det så kallade Kulturkvarteret som förutom bibliotek innehåller en restaurang, scenen och kulturskolan. Verksamheterna jobbar tätt tillsammans för att skapa trygghet och förebygga brott. Alla incidenter ska systematiskt rapporteras och väktare och polis har kopplats in.

I början av februari i år föll ytterligare en pusselbit på plats när biblioteket anställde socionomen Erik Rimsten.

– Han ska vara ute på golvet och guida till olika tjänster som vilken biblioteksmedarbetare som helst, men med extra fokus på den här målgruppen. Han ska också vara en resurs för personalen och skapa verktyg för att de ska kunna möta alla. En viktig bit är också att nätverka med andra aktörer i kommunen, säger Lars.

Handlar om att bygga förtroende

Ofta är det samma utsatta människor som kommer in på biblioteken, stammar som sätter sig för att läsa dagstidningar eller vila benen och kolla läget. Om det blir tjafs eller inte beror ofta på hur de har sovit, deras hälsa och vilka andra som är runt omkring, förklarar Jenny. Innan hon inleder en konversation brukar hon gå förbi och heja, så att hon blir ett bekant ansikte.

– Det mest komplexa handlar om att bygga förtroende. De här personerna känner sig ofta svikna av samhället och då kan det vara en lång process att komma fram till kärnproblemet. Man kan behöva prata lite allmänt först, säger hon.

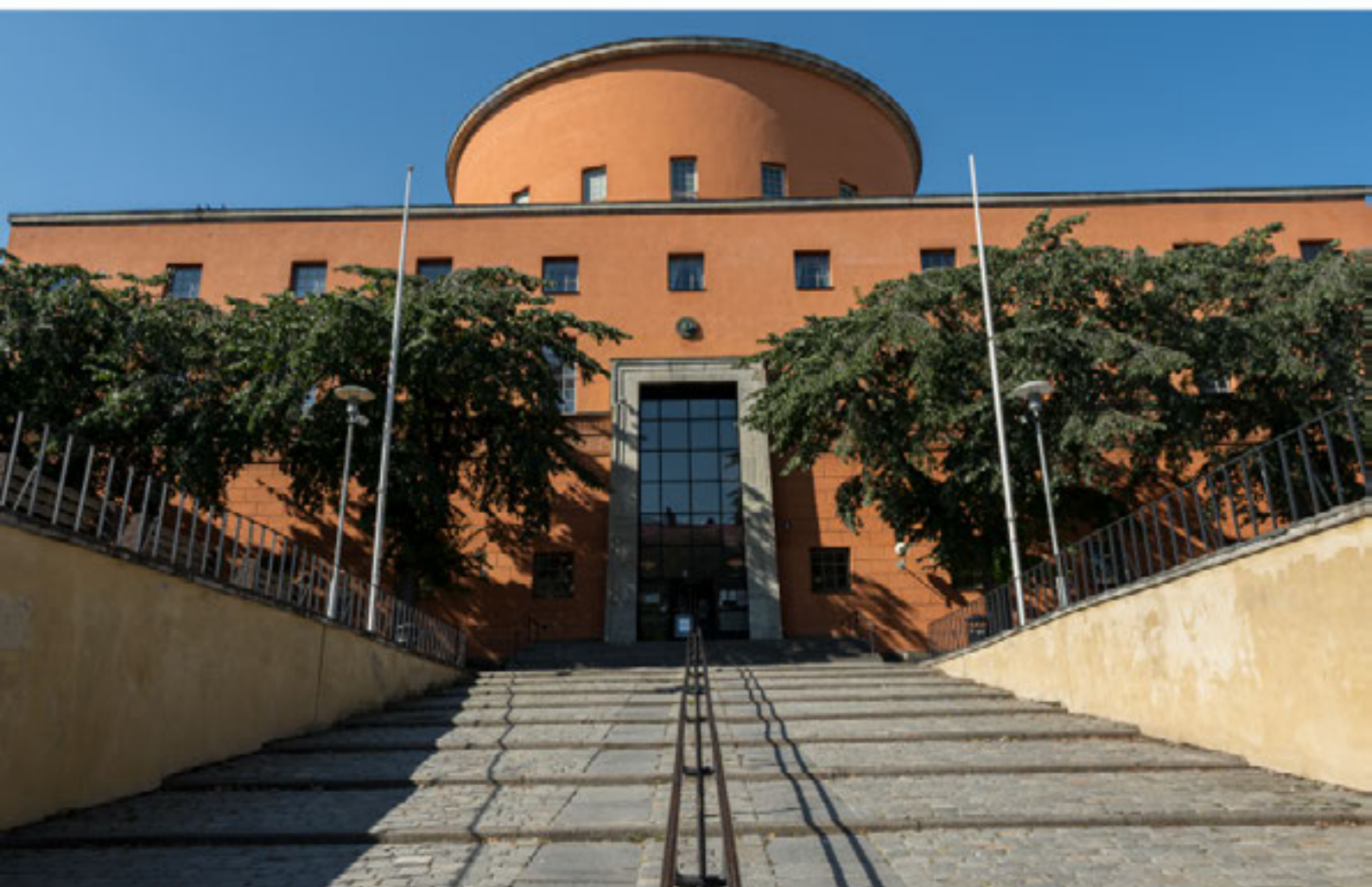

OVAN: ÖRFERRO STADSBIBLIOTEK. BILD: KARIN FORBERG. NEDAN: STOCKHOLMS STADSBIBLIOTEK. BILD: ANDREAS NUR.

OVAN: ÖREBRO STADSIBLIOTEK. BILD: KARIN FORBERG. NEDAN: STOCKHOLMS STADSIBLIOTEK. BILD: ANDREAS NUR.

JENNY HECTOR
Socionom

LARS HILMERZON
Verksamhetschef

CECILIA SVANBERG
Enhetschef

– Under 2022 hoppas vi kunna jobba mer utåt. Jag tror att kunskapen som projektet gett har varit väldigt värdefull för våra medarbetare.

– När den här artikeln skrivs i slutet av februari har det bara gått ett par veckor sedan en bibliotekarie misshandlades helt oprovocerat på sin arbetsplats i Backa i Göteborg. Händelsen fick stor uppmärksamhet i media och enligt Cecilia är det en extrem situation. Bibliotekets egen incidentrapportering innehåller mer vardagliga händelser som konflikter mellan besökare eller ordningsstörningar.

Misshandeln aktualiserar regeringens förslag om att utvidga lagen om tillträdesförbud till att även omfatta biblioteken. En enkät som SVT Kulturnyheterna nyligen gjorde visar att åtta av elva bibliotekschefer kritiserar förslaget. Cecilia har svårt att se hur det skulle kunna fungera i praktiken.

– Det skulle krävas en permanent vaktinsats vid entrén och jag vet inte hur det skulle fungera i förhållande till bibliotekslagen som säger att biblioteken är till för alla. Jag ser hellre att vi jobbar med de här frågorna på det sätt som vi gör nu.

Finns mer att jobba på

När vi ses på Zoom är Jenny mitt uppe i en utvärdering av projektet. Innan hon

tillträdde tjänsten fick medarbetarna svara på en enkät kring trygghet och det är bland annat den som hon följer upp nu. Hon håller också på att gå igenom alla incidentrapporter från 2019 och 2020, och jämför dem med 2021.

– Även om jag inte är klar med utvärderingen kan jag se att det har varit en positiv utveckling. Medarbetarna tycker att de har fått mer kunskap om vart de kan hänvisa människor i behov av hjälp. Men det finns mer att jobba på, det har varit ett kort projekt som dessutom ägt rum under en pandemi och en upprustning av biblioteket, säger hon och förklarar att den uppsökande delen har varit den svåraste:

– Jag har haft på mig munskydd och behövt hålla avstånd så det har inte varit så förtroendeingivande. Men får jag bara jobba mer så tror jag att tryggheten ytterligare kommer öka.

Projektet har förlängts med ytterligare ett år och tanken är att Jenny ska arbeta bredare framöver och vara en resurs för Stockholms övriga fyrtio bibliotek. I samband med att media uppmärksammade projektet i höstas fick Stadsbiblio-

teket många frågor från såväl biblioteksutbildningar som bibliotek i hela landet.

– Under 2022 hoppas vi kunna jobba mer utåt. Jag tror att kunskapen som projektet gett har varit väldigt värdefull för våra medarbetare. De är oerhört lojala mot uppdraget och besökarna och vill kunna hänvisa vidare människor som är i behov av hjälp, säger Cecilia.

Människor av kött och blod

I Örebro har Erik precis blivit varm i kläderna men Lars funderar redan på om han ska vara en resurs för hela Kulturkvarteret längre fram. Innan vi lägger på luren vill han återge en solskenshistoria från dagen innan:

– Det var Erik som berättade att han har skapat en relation med en av våra stammisar, en kvinna med stora diagnosproblem. En dag sa hon att hennes dröm var att få läsa Anne Franks dagbok så igår fick hon den. När man pratar med Erik blir det väldigt tydligt att de här stammisarna faktiskt är människor av kött och blod, och att vi kan bemöta dem bättre genom att ha en mänskligare syn, avslutar Lars. ■

BIBLIOTEKARIEN ÄR ETT FRAMTIDSYRKE – MEN MYCKET MÅSTE FÖRBÄTTRAS

TEXT: EVELINA WESTERGREN | BILD: STINA GULLANDER

A woman with short blonde hair, wearing a black button-down shirt and black trousers, is sitting in a yellow tufted armchair. The chair has a red velvet cushion. To her right is a brass side table with a small black cat figurine. The background consists of red curtains and a white wall with vertical paneling.

– Arbetsmiljön är nummer ett, vi måste komma till rätta med den, man ska inte må dåligt när man går till jobbet, man ska inte känna sig otrygg, det är ju A och O. I bibliotekens fall är det också en demokratisk fråga för hela samhället.

Arbetsmiljön för bibliotekarierna måste bli bättre, lönerna behöver höjas och biblioteken borde bli en del av det svenska totalförsvaret. För bibliotekarie är ett framtidsyrke, det tycker Anna Troberg, ordförande i fackförbundet DIK.

– Ja, absolut, det kommer att behövas fler bibliotekarier redan som vi kan se nu. Men jag tror också att man kan se andra viktiga aspekter att utveckla, säger hon.

Det kan handla om kunskap inom DIK, källkritik och kunskap om vad som är fakta och vad som är desinformation. Där menar Anna Troberg att bibliotekarierna med sin specifika kompetens inom de frågorna, och bibliotekens struktur över hela landet, kan användas mer effektivt.

– Vi har ju från DIKs håll pratat mycket om att kulturen i stort, men framför allt biblioteken, ska bli en del av det svenska totalförsvaret, säger Anna, och menar att pandemin synliggjort vilken betydelse biblioteken faktiskt har.

Digital utveckling

De senaste decennierna har biblioteksyrket utvecklats på flera sätt. Mycket av den traditionella bibliotekarierollen finns kvar, men det är också tydligt att den snabba digitaliseringen har förändrat arbetet, menar Anna.

En mindre positiv utveckling är att i takt med att myndigheter och företag förflyttar kontor och lägger om till digital verksamhet, inbegriper yrket idag alltmer samhällsservice.

– I vissa fall har sådant arbete blivit en väldigt stor del arbetsdagen för bibliotekarier och det är ju en mindre bra utveckling naturligtvis.

Det gör också att det ibland finns en obalans i hur studenter på utbildningarna tänker sig yrkeslivet, jämfört med vad det sedan innebär. Om det enbart är ett brinnande litteraturintresse som lockat med biblioteksarbetet kan verkligheten kanske bli en besvikelse.

– Där kan vi se att det finns en dissonans. Det gäller ju naturligtvis inte alla, men det finns ett problem med vad man förväntar sig när man går in i utbildningen och vad man faktiskt möter när man kommer ut i arbetslivet.

Ändå säger Anna att det utbildas för få bibliotekarier och att det kommer att behövas fler i framtiden. Inte minst eftersom DIK vill få till en lagändring som kräver bemannade skolbibliotek.

– Då behövs det ju ännu fler, så det är ett ganska stort underskott på bibliotekarier. Vi har väldigt liten arbetslöshet bland våra medlemmar som jobbar på bibliotek.

Hot och våld

Kanske kan den ibland stökiga och utsatta arbetsmiljön avskräcka blivande studenter, spekulerar Anna. I DIKs senaste rapport kring bibliotekariernas arbetsmiljö från 2021, uppgav hälften av skolbibliotekarierna och folkbibliotekarierna att de funderat på att byta jobb, och 79 procent av folkbibliotekarierna sa att de upplevt social oro under året.

– Vår bedömning är att det blir värre och värre tyvärr, säger Anna.

DIK benämner problemen som social oro och menar att det finns en stor bredd bland dem. Det kan handla om ungdomar, människor med psykiska problem, missbrukare, eller äldre som blivit dementa. Det gör också att lösningen på problemen är komplex. Enligt Anna gäller det att få till ett bra samarbete mellan olika samhällsinstanser som fritidsgårdar, socialtjänst, missbrukarvård och polis.

– När det finns ett bra samarbete där så funkar det bättre, och då kan man också se att problemen på biblioteken minskar. För det är ju egentligen inte ett biblioteksproblem, det är ju ett samhällsproblem som syns på biblioteken.

Riktlinjer är viktiga

För att förbättra arbetsmiljön vill DIK att ingen bibliotekarie ska behöva jobba ensam och att det ska finnas tydliga riktlinjer för vad man ska göra om något händer. Det måste finnas handlingsplaner, kunskap och rutiner.

– Min uppfattning är nog att det händer ganska mycket som är av en sådan grad att det borde polisanmälas, men det faktiskt aldrig blir det, säger Anna och menar att det också gör att det kan finnas ett stort mörkertal.

Nu vill hon att bibliotekarierna och bibliotekens betydelse för samhället ska lyftas, att lönerna ska höjas och att politikerna ser till att det finns tillräckliga resurser. Det är också centralt att arbetsgivarna är noga med det systematiska arbetsmiljöarbetet.

– Arbetsmiljön är nummer ett, vi måste komma till rätta med den, man ska inte må dåligt när man går till jobbet, man ska inte känna sig otrygg, det är ju A och O. I bibliotekens fall är det också en demokratisk fråga för hela samhället. ■

ENKÄT

– BIBLIOTEKARIEN I NORGE, DANMARK OCH FINLAND

När noll27 kontaktade biblioteksöreningar i Norge, Danmark och Finland för att prata om bibliotekariens roll och status, kunde vi konstatera att även om förutsättningarna kan variera, är det mycket som är gemensamt.

SAMMANSTÄLLNING: HELEN ANDERSSON

Danska Forbundet Kultur og Information, tidigare Bibliotekarforbundet, är ett fackförbund och en intresseorganisation för bibliotekarier och andra som arbetar professionellt med data, information, kunskap och kultur i Danmark.

Tine Segel är ordförande i Forbundet Kultur og Information.

Vilken fråga är mest aktuell för bibliotekarier i Danmark just nu?

– Läslust, att man fokuserar på läslust hos barn och unga. Och det digitala i förhållande till demokrati. Där har bibliotekarien en självklar roll i att vara med och öka kunskapen hos befolkningen.

Sedan har vi en diskussion i Danmark kring regionalisering, att biblioteken ska spela en tydligare roll i förhållande till det lokala. Att biblioteken ska vara som kulturhus där biblioteken slås samman med andra funktioner.

På vilket sätt har bibliotekariens roll utvecklats/förändrats de senaste åren?

– Den klassiska bibliotekariekompetensen används på nya sätt, och inte bara på biblioteken utan också i andra sammanhang. Bibliotekarien har numera mer fokus på gemenskap, både i den egna organisationen och bakom medborgarna. Och det handlar om att biblioteken gått från «collection to connection», något man faktiskt kan överföra till bibliotekariens roll. Man är inte längre bara en bibliotekarie, man är också ute i sitt lokalsamhälle och förmedlar kultur och litteratur samt undervisar i informations- och digital kompetens på till exempel skolor och vårdhem. Och här kommer en stor lärandeaspekt in, att kunna undervisa pedagogiskt är ju inget

man får lära sig i utbildningen utan något man får av erfarenhet eller med vidareutbildning. Och det är också viktigt att hålla fast vid att man är bibliotekarie, inte lärare eller pedagog.

Man har också mycket mer samarbeten när man arrangerar evenemang som kan vara allt från läsklubbar till gemensamma middagar.

När man arbetar på ett bibliotek så arbetar man med människor, det är ju inte något nytt. Men kanske är det mer att man går tillbaka till en gammal uppfattning om bibliotekarien bakom en disk. Jag tänker bland annat på den dagliga digitala vägledning och allt som är relaterat till kommunen och medborgarservice. För i förhållande till service så är biblioteken i sig själva en serviceplats, och det har ju bibliotekarierna tagit till sig. Service en stor del av arbetet på ett bibliotek 2022.

Under en period pratade man också mycket om biblioteksmedarbetare mer än om bibliotekarien. Det handlar till stor del om att identifiera bibliotekariens rollen ur ett fackligt perspektiv, för allt oftare anställer man andra professioner, till exempel lärare, som jobbar tillsammans med bibliotekarierna.

Hur matchar utbildningen av bibliotekarier dagens behov av förmedling, service och utveckling?

– Utbildningen har de senaste tio åren genomgått en extrem förvandling. Förut fanns det en Biblioteksskola i Danmark, nu är den en avdelning inom Köpenhamns universitet samt en bachelorutbildning på Syddansk Universitet. Utbildningen är akademisk med fokus på entreprenörskap, medborgarskap, värdskap och förmedling, och den innehåller en teoretisk praktik, eller mer en auskultation.

Många bibliotekschefer har faktiskt börjat efterfråga bibliotekarier med mer klassiska bibliotekskompetenser som referensarbete, informationsökning, källkritik och litteraturförmedling.

Jag tror att många ser positivt på bibliotekarien som anses som trovärdig. Framförallt om man tänker på medborgarservicefunktionen där bibliotekarien inte har en myndighetsroll men ändå hjälper till.

I bibliotekslagen står att upplysning, utbildning och kulturella aktiviteter ska relateras till bibliotek, vilket förstärker gemensamt bibliotekariens arbete. Men att få en ung människa som utbildar sig till bibliotekarie att definiera sig som en bibliotekarie, det är en helt annan sak. ■

Norsk bibliotekforening är en intresseorganisation för bibliotek och biblioteksanvändare i Norge.

Vidar Lund är styrelseordförande i Norsk bibliotekforening.

Vilken fråga är mest aktuell för bibliotekarier i Norge just nu?

– Det är frågan kring vad en bibliotekarie egentligen är. Det är ju ingen skyddad titel. Och frågan har att göra med att bibliotekschefen på ett folkbibliotek kan anställa andra professioner, till exempel en socionom, som bibliotekarie. Speciellt i Oslo har detta varit en diskussion där man har anställt väldigt många utan bibliotekarieutbildning. Några ser detta som ett hot och det har varit en diskussion om man egentligen vill ha bibliotekarier på norska bibliotek.

Det pågår också en diskussion kring att offentliga kontor i allt fler kommuner stänger, och att allt fler vänder sig till biblioteken för att få hjälp med olika medborgartjänster. Diskussionen handlar om hur långt bibliotekarierna ska sträcka sig i sin vilja att vara serviceinriktad. De flesta sträcker sig nog ganska långt, kanske till och med lite för långt. Det handlar ju om var gränserna går, vad som är en bibliotekstjänst och vad som är en kommunal informationstjänst.

På vilket sätt har bibliotekariens roll utvecklats/förändrats de senaste åren?

– Framförallt har utvecklingen mot biblioteken som mötesplats och kulturhus spelat roll (Norges första nationella

biblioteksstrategi sjösattes 2015 efter den nya bibliotekslagen från 2014 där första paragrafen säger att biblioteken ska vara en mötesplats och en arena för debatt. Till genomförandet av strategin fanns det statligt utvecklingsmedel att söka. Red anm).

Väldigt många bibliotek fick stöd till att köpa ljudanläggningar, bygga scener och förbereda för att kunna genomföra professionella evenemang. Och antalet professionella arrangemang har ökat markant och en större del av bibliotekens resurser går dit. Och på större bibliotek har man fått en större bredd bland personalen, ofta litteraturvetare eller personer med speciell kompetens på arrangemang.

Vi ser också att social kompetens är mer efterfrågad bland bibliotekarierna. Men egentligen undrar jag hur stor skillnaden är från hur det var förr. Vi kanske bara sätter ord på det idag? När jag började på bibliotek 2003 pratade vi inte mycket om biblioteket som mötesplats, social kompetens och relationsbyggande. Ändå var det många som använde oss som arena för att möta andra och knyta kontakter. Skillnaden är att nu när vi har ord på det kan vi fastslå kompetensen och använda den mer aktivt. Och kanske har bibliotekarieutbildningen haft problem med just detta, för jag har haft praktikanter som

gillar litteratur eller information, men som har svårt att jobba med människor.

Hur matchar utbildningen av bibliotekarier dagens behov av förmedling, service och utveckling?

– Det är svårt att säga för utbildningen har precis genomgått en stor förändring, troligen till det bättre. Nu har vi en stor bibliotekarieutbildning vid universitetet i Oslo, OsloMet. Det är en treårig kandidatutbildning som har viss status eftersom den ger förtursrätt till en bibliotekschefanställning. Lagen säger nämligen att alla kommuner måste ha ett folkbibliotek med en bibliotekschef med utbildning.

Norge består av många små kommuner där över 70 av dem har mindre än en anställd på bibliotek. Det är ofta långa avstånd till nästa kommun, så det blir ganska ensamt och det är få utbildade som söker de här tjänsterna. Samtidigt som allt fler kommuner, jämfört med för tio år sedan, ändå har utbildade bibliotekarier anställda. Vilket säkert har att göra med att antal utbildade är lika många som förr, samtidigt som antal kommuner har reducerats, de större stadsbiblioteken anställer andra professioner och de nyutbildade tvingas söka sig bort från storstäderna för att få jobb. ■

Finlands biblioteks förening är en medborgarorganisation som på olika sätt arbetar för att främja de allmänna bibliotekens ställning. Medlemmarna består av både biblioteksanställda och bibliotekskunder, och vartannat år organiserar föreningen de riksomfattande Biblioteksdagarna för biblioteksbranschen.

Juha Manninen är direktör för Finlands biblioteks förening.

Vilken fråga är mest aktuell för bibliotekarier i Finland just nu?

– Förutom att alla undrar över om biblioteksbesökarna kommer att komma tillbaka efter pandemin, är det definitivt läsning och vårt pilotprojekt kring gemensamt e-bibliotek i hela Finland. Regeringen har nyss beslutat att fortsätta finansieringen av projektet.

Det finns också en allmän uppfattning bland bibliotekarier i Finland att flexibilitet betonas på bekostnad av professionalism och kompetens, och att allt mer arbetstid ägnas åt att hjälpa till med kopiering och att ge råd kring användandet av olika myndighetstjänster.

De flesta som besöker biblioteken gör det fortfarande för att de tycker om bibliotekens samlingar, och då är serviceperspektivet sekundärt. Men många förväntar sig också att bibliotekarien ska kunna svara på alla möjliga slags frågor, och då måste bibliotekarien kunna balansera mellan de båda.

På vilket sätt har bibliotekariens roll utvecklats/förändrats de senaste åren?

– Att allt fler ägnar sig åt arrangemang och att presentera evenemang både på plats och online är en tydlig tendens, liksom att behovet av informationstjänster har minskat. Däremot har behovet av att synliggöra information ökat.

En annan tydlig utveckling är ökad rådgivning kring digitala tjänster, att människor behöver hjälp med att använda såväl hård- som mjukvara. Idén om att bibliotekarien ska hjälpa människor hjälpa sig själv är allmänt accepterad. Däremot känner många bibliotekarier sig osäkra på sin egen kompetens, och regeringen har gett regionbiblioteken i uppdrag att erbjuda utbildningar för att förbättra kompetensen i till exempel informationssäkerhet och operativsystem.

Makerspace har genom åren fått fotfäste på, i alla fall de större, biblioteken i Finland och är numera en efterfrågad verksamhet. Men alla bibliotekarier är inte bekväma med dessa verkstadsfunktioner och tycker inte att det hör hemma på bibliotek och frågan är en återkommande diskussion.

Det finns också en ny trend att mindre kommuner slår ihop bibliotekschefens uppdrag till en kombination av kultur- och biblioteksservice, eller sport- och biblioteksservice, eller till och med en bibliotekschef för flera mindre kommuner. Rent ohälsosamma uppdrag för såväl verksamhet som bibliotekschef, vilket Finlands biblioteks förening försöker uppmärksamma.

Hur matchar utbildningen av bibliotekarier dagens behov av förmedling, service och utveckling?

– Bibliotekariens roll som representant för kundservice har länge betonats i biblioteksutbildningen.

Däremot är det många som söker sig till yrket för att de vill jobba med samlingarna, med medierna.

Det finns många vägar i Finland att kvalificera sig för arbete inom biblioteksbranschen: universitets- och yrkeshögskolor, yrkes- och vuxeninstitut samt lärlingsutbildning. Utbildningens omfattning och innehåll beror på utbildningens nivå, men det ingår praktik i alla utbildningar.

Däremot har vi för många utbildade bibliotekarier i förhållande till antal öppna bibliotek, och det är en obalans i landet beroende på att utbildningarna finns i södra och västra Finland. Det har dock förbättrats något sedan utbildningen i Uleåborg stängde 2020.

Bibliotekariens status har förändrats, framförallt av politiker som börjar förstå att de gör olika saker. Och unga människor som söker sig till yrket är väl medvetna om detta. En ny trend är att många som söker sig till bibliotekarieryrket har erfarenhet av tidigare yrken som till exempel lärare eller journalister. Och de vet ju hur ett modernt folkbibliotek fungerar. ■

Första kullen på väg ut
från Södertörns högskola

PAMELA SCHULTZ NYBACKA
programansvarig för biblioteks-
och informationsvetenskapen

En solig dag vårdag 2018 föddes idén att starta ett kandidatprogram i biblioteks- och informationsvetenskap på Södertörns högskola. Sedan gick processen snabbt och redan i vår tar den första kullen steget ut i arbetslivet.

Pamela Schultz Nybacka är programansvarig för biblioteks- och informationsvetenskapen på Södertörns högskola i Flemingsberg, söder om Stockholm. Hon minns tydligt den där härliga dagen i maj när hon var på ett möte med ledningen i Botkyrka kommun. Precis när det var avslutat ställde sig en av deltagarna upp och föreslog utan förvarning att Södertörn borde starta ett program i biblioteks- och informationsvetenskap.

– Idégivaren var kultur- och fritidschefen Anja Dahlstedt som är känd inom bibliotekssverige och själv har studerat på Södertörn. Jag förstod precis vad hon menade och det här var 2018. Vi startade programmet redan hösten 2019 så du kan tänka dig hur fort det gick, säger Pamela.

För att se om utbildningen var relevant för Södertörn undersökte Pamela och en projektgrupp först arbetsmarknaden och högskolans interna resurser. De inventerade också vilka institutioner som skulle kunna ta emot studiebesök, praktikanter och ge gästföreläsningar. Alla inblandade var positiva till idén, från de övriga ämnesrepresentanterna på högskolan till biblioteken och statliga institutioner. Klart att Södertörn skulle ha en bibliotekarieutbildning. Hösten 2018 fick programmet klartecken att rulla igång.

– Sedan designade vi utbildningen och som tur var hann vi hålla en och en halv termin på plats innan pandemin kom.

Mångkultur som ledord

Givetvis tittade man också på hur de andra lärosätena hade lagt upp sina program. Men samtidigt var det viktigt att få in Södertörns tre ledord i utbildningen: mångvetenskap, mångkultur och medborgerlig utbildning.

– Vårt synsätt är att vi inte bara utbildar för arbetsmarknaden

utan att våra studenter också ska bli bildade till medborgare. Vi inkommer även ämnen som idéhistoria för att få en humanistisk och samhällsvetenskaplig ingång. Dessutom tar vi hjälp av lärare från offentlig förvaltning, förklarar Pamela och tillägger:

– Vi kommer också skapa ännu mer utrymme för läs- och litteraturfrämjande och språkutveckling.

Av alla högskolor i Sverige är Södertörn den som har flest elever med utlandsfödda föräldrar. Det har också varit syftet från början med högskolans placering att möjliggöra för alla oavsett bakgrund, att påbörja och slutföra en utbildning.

– Vår förhoppning är att högskolan med sitt upptagningsområde och sin profil ska bredda rekryteringen till bibliotekarieyrket.

Tio veckors praktik

I programmet ingår tio veckors praktik på bibliotek.

– När studenterna kommer tillbaka efter praktiken berar de ut olika målkonflikter och dilemman som de har stött på. Det lär dem att hantera det som de möter i en praktisk verklighet, säger Pamela.

Innan det är dags att skriva uppsats har de en valbar termin. Då kan de läsa vad och på vilket lärosäte de vill.

– Högskolan har en massa kontakter utanför Sverige, till exempel kan de läsa arabiska eller åka någonstans inom Europa.

Studenter som har läst tidigare på högskolenivå kan hoppa över den näst sista terminen och gå direkt på uppsatsen. Därför har hälften av högskolans första kull i biblioteks- och informationsvetenskap redan examinerats – medan den andra halvan är mitt uppe i skrivandet och blir klara i vår. ■

MARIA RINGBO
Programansvarig

Det var i Borås som allting började. Sedan starten på 70-talet har massvis med studenter tagit sin examen på Bibliotekshögskolan som också är landets största utbildnings- och forskningsmiljö inom ämnet.

Många som undervisar i biblioteks- och informationsvetenskap idag har inlett sin bana i Borås. Varje år tar högskolan in 160 studenter, så förutom att utbildningen har funnits längst är den också störst i Sverige.

Maria Ringbo, som är programansvarig på Bibliotekshögskolan, gick själv där i slutet av 90-talet. Men då var det inte inne att använda ordet bibliotekarie, minns hon.

– Under den perioden kom det många influenser från den digitala världen så istället skulle man säga att man utbildade sig till informationsvetare, det traditionella bibliotekarieyrket sågs som något gammaldags. Men nu marknadsförs programmet som just ett bibliotekarieprogram, så det har varit stora svängningar med åren.

Bibliotekshögskolan har valt att inte ha någon praktik för studenterna. Istället är campusstudenterna ute på fältstudier i tre veckor och blir erbjudna en mentor under två år. Enligt Maria är mentorskapet en riktig win-win-situation. Studenten får veta hur en arbetsplats kan organiseras och fungera, och mentorn får insikt i vad som händer inom forskningen och utbildningen.

Social hållbarhet

Tidigare ansågs Bibliotekshögskolan vara för inriktad på folkbiblioteken. Men förra hösten startade man upp ett nytt program där högskolebiblioteken och deras behov finns med.

– Vi ser hur vi kan få in de olika bibliotekstyperna i alla kurser. De flesta av våra studenter känner väl till folkbiblioteken, men vi försöker bredda deras tänk kring vad de kan göra efter utbildningen, och det är otroligt roligt, säger Maria.

Bibliotekshögskolan jobbar också med att få in olika aspekter av ekologisk, ekonomisk och social hållbarhet i kurserna tillsammans med etiska perspektiv.

– Många studenter tycker att social hållbarhet är väldigt intressant, alltså hur biblioteket kan vara en mötesplats för människor med olika socioekonomiska bakgrunder. Ett inkluderande samhälle är ett rättvist samhälle.

Många vill läsa på distans

Programmet kan även läsas på distans, på halvfart, vilket är väldigt uppskattat med många sökande varje år. Den som vill kan också läsa vissa kurser utomlands plus att man tar in utländska studenter. I höstas kom sex studenter från Makerene-universitetet i Uganda till Borås.

– Det var jättespännande och berikande att få ta del av deras tankar om hur bibliotekariens bemötande och bibliotekslokals utformning spelar roll för att få besökare att känna sig välkomna, säger Maria. ■

BILD: LINN/OLAV/SCOTT

BILD: OAM SPINSON

SARA AHLRYD
Programansvarig

Biblioteken utvecklas och nya kompetenser krävs av bibliotekarierna. Därför reviderade Linnéuniversitet sitt kandidatprogram för fyra år sedan.

– Det behövs en kontinuerlig översyn av utbildningen, sektorn utvecklas och då är det klart att vi måste följa efter, säger Sara Ahlryd, lektor och programansvarig för kandidatprogrammet på campus i biblioteks- och informationsvetenskap vid Linnéuniversitetet.

En av de större förändringarna som lärarlaget gjorde 2017 var att lägga in en introduktionskurs. Många av studenterna som läser på campus kommer direkt från gymnasiet och är ovana vid vetenskapliga texter och akademiskt skrivande.

– De har inte den studiekompetens som högskolan kräver utan behöver stöd och verktyg, så det lade vi mycket krut på när vi reviderade programplanen, förklarar Sara.

Fokus ligger numera också mycket mer på informationsetik och vetenskaplig kommunikation för att möta sektorns behov. Likaså tar utbildningen upp professionsetiska och pedagogiska frågor, litteraturförmedling och läsfrämjande. När studenterna lämnar Linnéuniversitetet ska de ha en förståelse för att alla människor ska behandlas lika oavsett bakgrunder, erfarenheter och kunskaper.

– Den sociala biten som ingår i biblioteksrollen är jätteviktig att prata om så att studenterna verkligen har verktygen när de ska ut i arbetslivet. Vi diskuterar också hur man bemöter användare i olika situationer i relation till pedagogiska teorier.

Tusen sökande

Jämfört med tidigare ingår dessutom fler kurser i metadata, alltså att märka upp digitala dokument i databaser.

– Det är superviktigt att kunna idag, konstaterar Sara.

För den som inte vill plugga på campus går det att läsa på distans med start på vårterminen. Intresset är enormt, både inför 2021 och 2022 hade programmet totalt tusen sökanden, så konkurrensen om platserna är stenhård. Studenterna har ofta några år på nacken och många har med sig sextio högskolepoäng från tidigare studier. Sara tror att det stora söktrycket beror på flera saker.

– Jag tror det är attraktivt att programmet är på halvtid så att de kan jobba samtidigt och att det är öppet för alla. Vi har heller inte några fysiska träffar så du kan bo var som helst i världen, vi har en jättestor geografisk spridning på våra studenter.

Fler godkända uppsatser

Vid tre tillfällen, en vecka åt gången, genomför studenterna fältstudier ute på bibliotek och fokuserar på olika saker, som till exempel mediaplanering eller hur man lägger upp ett pass med informationssökning. Samtidigt vill de flesta pröva på lite biblioteksarbete, som att stå i informationsdisken, följa med i bokbussen eller vara med på sagostunden.

– De får nosa på de praktiska färdigheter som krävs på arbetsplatsen, säger Sara.

Sedan 2017 ingår dessutom två förberedande kurser inför att studenterna ska skriva sin kandidatuppsats. Enligt Sara har det lett till högre kvalitet på uppsatserna.

– Studenterna har med sig informationssökning och andra kompetenser när de börjar skriva. Vi kan se att många fler uppsatser blir godkända nu än innan. ■

HELEN ANDERSSON
Studievägledare

RICKARD DANELL
Programrådsordförande

Tre terminer med valbara kurser, praktik i fyra dagar och gräddfil till extrajobb på universitetsbiblioteket. I Umeå kan studenterna forma sin egen utbildning i biblioteks- och informationsvetenskap och bygga på med en ettårig magister.

Från början var utbildningen till bibliotekarie i Umeå ett påbyggnadsprogram, men 2019 gjordes det om till ett kandidatprogram på 180 poäng.

– Vi ville helt enkelt utöka antalet platser och ge gymnasieeleverna möjlighet att söka direkt till vårt program, säger programrådsordförande Rickard Danell.

Upplägget i Umeå skiljer sig på flera sätt från andra bibliotekarietutbildningar. Bland annat har studenterna hela tre terminer där de själva väljer sina kurser. På det sättet kan de till stor del forma sin egen utbildning. Men först läser de två terminer med fasta kurser som till exempel informationsförmedling, kumskapsorganisation och bibliotekspedagogik. De gör också många studiebesök på olika bibliotek och går igenom bibliotekens historia och samhällsroll.

Majoriteten jobbar extra

Studenterna har också en ovanligt kort praktik, på bara fyra dagar. I gengäld kan den som vill ansöka om att få jobba extra på någon av universitetsbibliotekets tre filialer, berättar studievägledaren Hellen Andersson.

– Universitetsbiblioteket kallar de här tjänsterna för biblioteksammanuenser och har örönmärkt dem för våra studenter. Majoriteten jobbar extra under tiden som de studerar, så de får mycket praktik på det sättet.

Samtidigt förklarar hon att det finns förslag på att lägga till en fjärde termin med biblioteks- och informationsvetenskap, mot att man skippar en av de planerade terminerna.

– I så fall kommer vi kunna förlänga praktiken så att den motsvarar sju och ett halvt högskolepoäng.

När det väl är dags för andra året kan studenterna välja mellan valbara och valfria kurser. På de valbara har de platsgaranti och kan antingen läsa litteraturvetenskap och kreativt skrivande, informatik eller pedagogik. Den som hellre går en valfri kurs kan söka till vad som helst i konkurrens med andra. Det går också att läsa utomlands de här terminerna, sedan länge har Umeå universitet utbytesavtal med universitet över hela världen.

Skriver uppsats femte terminen

Vanligtvis är uppsatsskrivandet förlagt till sista terminen på universitet och högskolor i Sverige. Men i Umeå gör studenterna sitt examensarbete redan den femte terminen och avslutar sina studier med en valfri kurs. Upplägget ger möjlighet till en kortare studiegång på tre terminer för den som redan har nittio högskolepoäng i bagaget, förklarar Hellen.

– Man kan alltså avsluta sina studier med att skriva sin uppsats på hösten. Men om vi lägger in en fjärde termin i biblioteks- och informationsvetenskap kommer studenterna få skriva sin uppsats på våren.

Den som vill kan gå vidare till en ettårig magisterutbildning i biblioteks- och informationsvetenskap.

– Då får man behörighet till forskarutbildningen och läser bland annat om organisation, ledarskap och projektledning. Om man har tänkt att jobba i projekt eller bli bibliotekschef kan det vara en anledning att gå magistern, säger Hellen. ■

BJÖRN MAGNUSSON STAAF
Programkoordinator, ABM i Lund

Den som vill ta en master i biblioteks- och informationsvetenskap kan välja mellan flera lärosäten. I Lund och Uppsala samordnas programmet med arkivvetenskap och museologi.

– Bibliotek, arkiv och museum är tre typer av verksamheter som har många gemensamma nämnare, säger Björn Magnusson Staaf på ABM i Lund.

Till masterprogrammen i ABM på universiteten i Lund och Uppsala kan alla söka som har en kandidatexamen. I vad spelar ingen roll och konkurrensen är stor om de åtråvärda platserna. Urvalet görs först utifrån ett »letter of intent» där studenterna motiverar varför de vill gå utbildningen. I nästa steg kallar Lund runt 110 till intervju, medan de som vill till Uppsala får sammanfatta en akademisk text som inträdesprov.

– Uttagningsprocessen är den absolut svåraste uppgiften vi har att jobba med, det är väldigt många kvalificerade studenter som söker, säger Björn Magnusson Staaf, programkoordinator för ABM i Lund.

– Det här är studenter som har kommit långt i sin studiekarriär och en del har även hunnit vara ute i arbetslivet, men de vill vidareutveckla sig eller göra något helt annat, säger Christer Eld, studierektor vid institutionen för ABM i Uppsala.

ABM har funnits som ett integrerat masterprogram sedan 2007 i Uppsala och 2008 i Lund. Studenterna väljer inriktning mot arkiv, bibliotek eller museum, men eftersom institutionerna i mångt och mycket har samma uppdrag är flera av kurserna gemensamma.

– Arkiv, bibliotek och museum arbetar med olika frågor men har kunskapsorganisation och information som väldigt centrala delar, säger Björn.

Hälften gemensamma kurser

Många som söker till programmet med biblioteksinriktning har läst litteraturvetenskap innan. Men det kommer också studenter från naturvetenskapliga eller språkliga ämnen.

– Om jag ska vara krass så söker många sig hit för att de vill

ha ett jobb, säger Björn. Humaniora är ett fält där det inte är helt självklart vart man ska gå vidare.

Av kurserna som ingår i programmet är ungefär hälften ämnesspecifika och hälften ämnesgemensamma i både Lund och Uppsala. Båda universiteten inleder med en introduktionskurs som alla studenterna har tillsammans.

I Lund följer sedan en fördjupning i respektive inriktning och därefter spårgemensamma kurser i att arbeta i projekt, databasbyggande, kommunikation och strategisk verksamhetsutveckling. I Uppsala läser studenterna om klassifikation, informationshantering, informationsstrukturer och om bibliotekens samhällsliga uppdrag, vilket de också gör i Lund.

Dessutom har båda lärosätena kurser i kunskapsorganisation och pedagogik. Hela sista terminen är vikt för masteruppsatskursen.

Många provar skolbibliotek

I programmet ingår också fyra respektive fem veckors praktik. I Uppsala ligger den inbäddad i en kurs som heter »Att vara en reflekterande praktiker».

– Det handlar om att förhålla sig till en framtida tänkt yrkesroll. När studenterna kommer tillbaka från praktiken är en viktig del av kursen att reflektera över vad de har upplevt i relation till utbildningens innehåll, berättar Christer.

På ABM i Lund ligger praktiken under tredje terminen då studenterna har valbara kurser.

– De får välja om de ska göra praktik eller inte men det brukar vara väldigt populärt. Vi kallar det för verksamhetsförlagd utbildning och många passar på att testa andra bib-

BILD: BEVAZ

CHRISTER ELD
Studierektor, Institutionen för ABM Uppsala

BILD: DANIEL NORDLÖF

liotekstyper än vad de har tänkt att de ska arbeta på. Förvånansvärt många har provat skolbibliotek och blivit riktigt taggade, säger Björn.

Mastern i ABM är forskarförberedande. Uppsala ger även programmet på distans. I snitt söker drygt 200 årligen till de

25 distansplatserna med inriktning på biblioteks- och informationsvetenskap.

– Distansutbildningen gör att man kan befinna sig på en helt annan plats i världen och passa på att ta en utbildning, säger Christer. ■

– Det här är studenter som har kommit långt i sin studiekarriär och en del har även hunnit vara ute i arbetslivet, men de vill vidareutveckla sig eller göra något helt annat,

Synen på kunskap och lärande är nyckeln till framgångsrik kompetensutveckling. Därför borde bibliotekspersonal prata mer om vad kunskap betyder på deras arbetsplats.

– De allra flesta ser lärande som något positivt, säger Cecilia Gärdén, fil dr i biblioteks- och informationskunskap och konsulent med inriktning mot bibliotekens verksamhetsutveckling och lärande, vid Förvaltningen för kulturutveckling i Västra Götalandsregionen.

Intrasset för att fortbilda sig är stort bland bibliotekarierna, menar Cecilia. Men det är inte helt enkelt att säga vad kunskap och kompetensutveckling egentligen innebär.

– Frågar du tio olika personer om vad det är så kommer du att få tio olika svar. Någon tycker att det är att åka på konferens och bo på internat, någon annan tycker att kompetensutveckling är något de gör varenda dag när de lär sig nya saker.

Enligt Cecilia kan det vara allt det där och lite till, eftersom det finns många olika sorters kunskap. När hon arbetar tillsammans med biblioteken handlar en stor del av hennes arbete om att få chefer och personal att förstå vad kunskap och lärande betyder hos dem.

– Jag märker att på olika bibliotek har man väldigt olika syn på detta, ofta också inom en och samma organisation. Men det är sällan man lyfter frågan och pratar om »vad menar vi med kunskap och kompetens hos oss och vad får det för betydelse för hur vi arbetar tillsammans?».

Svårt att förändra i praktiken

När samhället utvecklas, nya uppdrag och biblioteksplaner tillkommer, förändras biblioteken också. I dag finns det ett stort behov av kompetensutveckling och många tillfällen att lära sig. När den

regionala biblioteksverksamheten i Västra Götaland arrangerar fortbildningsdagar, utbildningar, nätverksträffar och inspirationsdagar är det ofta fullsatt. Dessutom erbjuder de högskolor och universitet som har biblioteksutbildningar, ofta kurser på distans och med olika studieintensitet, för att göra det möjligt att arbeta samtidigt.

Svårigheterna, menar Cecilia, gäller snarare att omsätta lärandet i det dagliga biblioteksarbetet. Det ställer krav på chefer och medarbetare att först identifiera områden som behöver utvecklas, därefter arbeta med kompetensutveckling, och sedan fånga upp den nya kunskapen och inspirationen.

– Det handlar kanske om att förändra något i biblioteks vardagen så att man mer aktivt använder kunskapen, och om att gå från individuellt lärande till organisatoriskt lärande. För att lyckas med detta finns det olika metoder och modeller. En kallas för 40-20-40, där 40 procent av tiden går till förberedelse, 20 procent till själva fortbildningsaktiviteten, och de sista 40 till att göra det möjligt att använda kunskapen i praktiken. Kanske är det dags att starta ett projekt, att utse en arbetsgrupp, eller att söka externa medel?

Synen på kunskap och lärande

Men att omsätta teoretisk kunskap i praktiken är dessvärre lättare sagt än gjort och medarbetarna behöver stöd från chefer och ledning.

– Om jag ska vara lite krass så tror jag inte att man är så jättebra på det, och det beror inte på att man inte vill, men man är så klart tyngd av den var-

dagliga problemlösningen, säger Cecilia och menar att det gäller att ha en rimlig ambitionsnivå, men också att bemanna olika uppdrag.

– Om man tycker att det är viktigt att utveckla ett visst område, så kan man exempelvis arbeta med interna projekt som modell för att rama in arbetet.

Ett annat sätt handlar om att skapa arenor i vardagen för kunskapsdelning och lärande. Cecilia tipsar om att man till exempel kan ha det som en stående punkt på sitt avf eller som en tidskriftsklubb där man diskuterar olika texter. För det är viktigt att all personal tar ett kollektivt ansvar för lärandet.

– Det är för tungt för en chef att dra allt detta och en chef kan inte veta alla behov som finns. Där spelar ett aktivt medarbetaransvar en jättestor roll, att man identifierar frågor och tar dem vidare med stöd från chefen.

Kompetensen att göra det, även när det handlar om den egna arbetsplatsen, har bibliotekarierna fått genom sin utbildning. Det är kunskaper som är värdefulla i bibliotekspraktiken om man till exempel ska arbeta med användarinflytande, delaktighet och medskapande.

– Bibliotekarierna har läst teori och metodkunskap, de har studerat kvalitativa och kvantitativa metoder och provat att göra intervjuer, enkäter och observationer, säger Cecilia och konstaterar:

– Samhällets utmaningar är också bibliotekens utmaningar och därför behövs ständigt lärande och kompetensutveckling. Det är dessutom ett glädjefullt sätt att arbeta på tillsammans. ■

FAKTA

LÄS MER:

Gärdén, C. (2021). Att leda lärande på bibliotek. I: Aldstedt, E. & Hansson, J. (red.), Ledarskap satt i system: roster om vågade perspektiv. BTJ förlag, S. 65–83.

noll27 *möter...*

De senaste åren har bibliotekarien på olika sätt utmanats i sin yrkesroll. Genom att anpassa och följa samhällets utveckling har arbetet förändrats, och den stereotypa bilden av bibliotekarien som dammig bokmal har definitivt förpassats till en svunnen tid.

Noll27 har mött tre bibliotekarier som befinner sig i olika skeden av yrkeslivet. Vi har pratat med dem om deras syn på sin yrkesroll och om hur utbildningen förberedde dem för deras arbete som bibliotekarie.

TEXT: HELEN ANDERSSON

Från bokcentral till mötesplats

MIJL SÖRIM AWG-IDE

BARBRO AHLBERG
Kultur- och bibliotekschef

Barbro Ahlberg är kultur- och bibliotekschef i Lerum. Till sommaren går hon i pension och efter 40 år inom kultur- och bibliotekssektorn konstaterar hon att bibliotekariens roll till stor del är densamma, men samtidigt så helt annorlunda.

– Vi kan anpassa oss så väldigt mycket mer än vad vi tror. Och vi kan göra det snabbt. Och om och om igen.

Att som bibliotekarie vara flexibel och kunna anpassa sig till snabba förändringar, menar Barbro, är den största skillnaden nu mot för fyrtio år sedan. Digitaliseringen är en bidragande orsak till detta, men också samhällsförändringar och inte minst de senaste två årens pandemi.

– Om man hade sagt till mig 1985 att bibliotekarien kommer att sitta på en bänk utanför biblioteksrummet och visa hur man läser böcker och tidskrifter på en telefon, då hade jag trott att det handlade om en sciencefictionfilm, skrattar hon och berättar hur hon under utbildningen fick plugga Riksdagstrycket och lära sig känna igen vissa standardverk och uppslagsverk.

Idag skulle man ju inte drömma om att lära sig enskilda titlar, möjligen att man lär sig visa standarddatabaser. Men på den tiden fanns inga snabba förändringar med i världsbilden.

Praktik

När Barbro valde att söka till Bibliotekshögskolan hade hon ingen egentlig bild av vad en bibliotekarie gör. Det var studier i socialantropologi och litteratur tillsammans med ett stort intresse för konst och kultur som förde tankarna till yrket. Och att hon gillar ordning och reda. Ett

drag hon tror att hon har gemensamt med många bibliotekarier.

– Jag har jobbat som chef sedan 1997 och har gjort ett stort antal rekryteringar, och alla har haft ett visst intresse för struktur och ordning och reda, ler hon.

Att Barbro gjort rätt yrkesval fick hon bekräftat redan under utbildningens första termin och de så kallade fältstudierna, en tid hon minns gav en bra bild av vad yrket innebär och som senare bekräftades i ytterligare praktikperioder. Erfarenheter som verkligen gav henne en chans att se om det var något hon ville jobba med.

Idag kommer bibliotekarierna ut och tror att det är ett akademikeryrke och så får de göra praktiska saker som att klistra etiketter och sätta upp böcker. Och även om de flesta uppskattar att också göra praktiska saker, vill jag verkligen rekommendera dagens utbildningar att ha någon typ av praktik, säger hon.

Mötesplats

När Barbro började sitt arbete på biblioteket i Lerum 2008 var utbudet av arrangemang begränsat till sagostunder och enstaka författarbesök och teaterföreställningar. Genom åren har hon sett detta utvecklas till att ta allt mer av bibliotekariens arbetstid.

– Alla bibliotek har väldigt mycket mer aktiviteter, nästan som små kulturhus. Mycket av bibliotekariens tid ägnas åt planering av dessa aktiviteter, och jag brukar tänka att vi jobbar med att förmedla berättelser utifrån andra sätt än att bara lägga fram en bok, säger hon och menar att biblioteken idag har en större betydelse som mötesplats.

– Förut var det en bokcentral.

När bibliotekslagen trädde i kraft den 1 januari 1997 bekräftades bibliotekens arbete med bildning, utbildning, upplysning och främjandet av litteraturens ställning. Lagen, menar Barbro, innebär en förändring och blev ett viktigt verktyg i det dagliga arbetet och säkerställde bibliotekens verksamhet med att verka för det demokratiska samhällets utveckling.

– Men synen på bibliotekarien har nog inte förändrats så mycket. Det finns fortfarande en massa fördomar och bilder av bibliotekarier som teknikfrånvända och dammiga bokmalar, trots att vi allt mer är ett serviceyrke och hjälper till med det mesta, inte minst med it-handledning och med att tillgängliggöra det digitala. Och kanske, tillägger hon förhoppningsfullt, har bilden ändå förändrats lite på grund av detta. ■

Flytande roll

Anton Joling tog sin examen 2014. Efter några år som bibliotekarie i Tanum har han nu hittat drömjobbet på Rampen i Uddevalla. En nyöppnad verksamhet där han ingår i ett arbetslag bestående av bibliotekarier och fritidsledare.

– Jag har lärt mig mycket av fritidsledarnas mer spontana arbetssätt.

ANTON JOLING
Bibliotekarie

I september 2020 slogs portarna upp till aktivitetshuset Rampen i Herresta strax utanför centrala Uddevalla. Här jobbar fyra bibliotekarier och fyra fritidsledare tillsammans med fokus på aktiviteter för barn och unga, och tillsammans rör de sig i lokalerna för att lära känna och skapa relationer till besökarna.

– Våra roller är flytande. Det är inte biblioteket eller fritidsgården, det är Rampen som gör saker, säger Anton och berättar att Rampen ska fungera som en samlingspunkt på orten och i huset finns en fritidsgård, ett bibliotek, en idrottsbana, en musikstudio, en danssal och ett café.

– Vi är ett meröppet filialbibliotek med planerad programverksamhet för både barn och vuxna. Men med all verksamhet i huset kan vi också lätt fånga upp besökare för mer spontana aktiviteter, eller kasta in dem i en planerad aktivitet som inte blivit fullbokad. Och att jobba så är väldigt kreativt och inspirerande.

Socialt

Att Anton idag är bibliotekarie beror på att han inte hittade något jobb efter gymnasiet och spontant hängde på en kompis som skulle söka till Bibliotekshögskolan i Borås. Han hade en vag idé om att han ville bli lärare, han gillade att läsa, och tänkte att bibliotekarie kanske var ett bra alternativ.

– Så så genomtänkt var det, skrattar han och berättar att hans bild av en bibliotekarie vid den tidpunkten var någon som står bakom en disk och lånar ut böcker. En bild han snart fick omvärdera.

– Jag är mest förvånad över hur socialt yrket är. Du möter alla typer av människor hela tiden. Och hela biten med värdskap och arrangemang, att man ska boka in föreläsare och författare och hantera hela evenemanget själv.

Learning by doing

När Anton efter examen fick sitt första jobb i Tanum saknade han riktlinjer att

förhålla sig till. Utan praktik från utbildningen tyckte han det var svårt att planera och lägga upp ett mer långsiktigt jobb mot till exempel skolan.

– Även om jag fick hjälp och stöd när jag behövde, så kom den där friheten som en chock. Å andra sidan lärde jag mig mycket genom att bli utkastad i verkligheten. Och nu tycker jag det är asgött att det är så fritt. Att man får lov att testa och får lov att misslyckas, säger han och menar att rollen och arbetet som bibliotekarie har han lärt sig genom att jobba.

– Jag hade önskat mig lite mer pedagogik och retorik under utbildningen. För oavsett vilket bibliotek du jobbar på är en viktig del av en bibliotekaries arbete att möta människor och att lära ut saker. Utbildningen gav mig en teoretisk grundkunskap, men inte hur jag skulle förmedla den. ■

– Jag är mest förvånad över hur socialt yrket är. Du möter alla typer av människor hela tiden.

Väl förberedd för nytt yrke

KARIN BJERKNE
Bibliotekarie

Vid 42 års ålder bytte Karin Bjerkne inriktning i livet och sökte in till Bibliotekshögskolan. Efter 15 år som handläggare på en statlig myndighet, kan hon nu äntligen titulera sig bibliotekarie.

– Jag har verkligen hamnat rätt. Tänk att man kan ha så roligt på ett jobb.

Sedan examen 2021 har Karin haft jobb på folkbibliotek i Göteborg och där det första sommarvikariatet på Hårlanda bibliotek också blev ett första möte med jobbet som bibliotekarie. Det var här hon lärde sig allt praktiskt kring jobbet, och det var här alla möten med låntagare blev på riktigt.

– Man brukar ju säga att det är genom att börja jobba man lär sig yrket. Att det är lite som att lära sig köra bil, man läser en teoretisk kurs för att lära sig vilka regler som gäller, men att övningskörningen på vägarna behövs för att man ska bli en säker förare. Och visst är det trögt i början innan man lärt sig datasystem och annat praktiskt, men om man vågar fråga och inte är rädd att göra något fel, då lär man sig. Och jag tycker bara det är kul med alla möten med låntagare och kollegor.

Erfarenhet

Med en tidigare examen och en fil kand med huvudämnet socialt arbete och omsorg, och med beteendevetenskapliga

kurser i psykologi, socialpsykologi och sociologi, ville Karin utveckla sitt arbete med människor. Efter att ha pratat med en studiehandledare som berättade om utbildningen till bibliotekarie, lämnade hon i sista minuten in sin ansökan, och blev antagen.

– Så här efteråt inser jag att jag hade en ganska begränsad bild av vad bibliotekarieryrket egentligen innebär. Jag kände till det litteraturfrämjande uppdraget och att biblioteken är en plats där man kan få hjälp med att söka information. Men under utbildningens gång breddades ju den bilden och successivt förstod jag att bibliotekariens uppdrag kan vara så mycket mer beroende på vilket bibliotek du väljer att jobba på.

Med sin vilja att jobba med människor, var Karin redan från början inriktad mot att arbeta på folkbibliotek. Och när hon under termin fem skulle göra några dagars fältstudier, valde hon Stadsbiblioteket i Göteborg.

– Att få komma ut i verkligheten och se en bibliotekaries vardag gav verkligen mersmak. Och jag fick verkligen en bekräftelse på att jag var på rätt väg i mitt yrkesval.

Tycker du att din utbildning matchar den verklighet du möter som bibliotekarie?

– Det viktigaste i min roll som bibliotekarie är mötet med människor, att jag kan hantera människor professionellt och vara en serviceperson. Därför hade jag gärna sett att beteendevetenskap ingick i utbildningen. Hade jag inte själv haft med mig det i bagaget hade jag nog behövt komplettera på något sätt. Som bibliotekarie träffar du människor hela dagarna, och det känns bra att ha en kännedom om hur människor kan fungera. Vi hade ingen praktik under utbildningen, men det vore önskvärt. ■

– Att få komma ut i verkligheten och se en bibliotekaries vardag gav verkligen mersmak. Och jag fick verkligen en bekräftelse på att jag var på rätt väg i mitt yrkesval.

Med *PASSION* för LITTERATUREN

En kunskapstörstande, gladlynt bibliotekarie som prisats för sitt arbete. Så skulle man kunna beskriva Susanne Joki. Men själv menar hon att hon inte gjort mer än sitt jobb. Litteraturen och samtalen är ju livsviktiga.

TEXT: EVELINA WESTERGREN | BILD: MIKAEL WALLERSTEDT

SUSANNE JOKI

SVENSKA AKADEMIENS
BIBLIOTEKARIEPRIS 2021
TILLDELAS
Susanne Joki
HÄRANDELANS STÄNSIDORLITTELK
För hennes mångåriga och mångfacetterade verk och
skrivningar där flera språk sammanfaller och
utrymme som för hennes litterära mångfald
som sträcker sig långt utöver bibliotekets väggar.
Priset tilldelas bibliotekarier med svenska
förfärdigheter och som gjort stora insatser
för att främja intresset för läsning
och svenska skrivningar.
11 OKTOBER 2021
Jesper Strömberg Malin Malmgren

Solen skiner i Haparanda. Himlen är blå och trots att det varit plusgrader i några dagar, ligger snön fortfarande djup.

Från sitt kök i kedjehuset, berättar Susanne Joki att det är väldigt halt ute. En cyklist i orange jacka och svart hjälm, trotsar väglaget och rullar förbi utanför fönstret i snabb fart.

– Ja, dom är inte kloka, säger hon och skrattar till.

Hon vänder på ipaden för att få en bra bild över den digitala intervjun.

Susanne är född och uppvuxen i Haparanda. Litteraturintresset har alltid funnits, båda föräldrarna läste mycket och hon hade tidigt en önskan om att skriva.

– Men jag tänkte aldrig att jag skulle bli bibliotekarie för jag hade så stor respekt för yrket, och när jag blev vuxen tyckte jag att jag inte var tillräckligt bildad.

Så hon flyttade till Stockholm efter gymnasiet och jobbade inom sjukvården. Men när hon senare kom till Umeå och blev uppmuntrad av en vän som arbetade som bibliotekarie, sökte hon till biblioteks- och informationsvetenskap på

universitetet i samma stad, och kom in. Hon återvände till Haparanda 1995 och har arbetat på biblioteket sedan dess.

Litteraturen och språket

Idag har hon huvudansvar för skönlitteratur för vuxna, några fackavdelningar och programverksamhet för vuxna, samt den lättlästa litteraturen. År 2014 startade hon en bokcirkel med litteratur från olika länder, som fortfarande är i full gång. Lite senare gjorde hennes eget skrivande att det också blev en skrivarcirkel, där det skrivs på både svenska och finska och ibland även på meänkieli.

Det märks att språk, och hur vi människor använder oss av det, är ett stort intresse för Susanne. Själv är hon född med tvåspråkiga föräldrar.

– Deras modersmål är meänkieli, men de pratar svenska med mig, så svenska är mitt starka språk. Jag har ju hört meänkieli under hela min uppväxt, men jag har svårt att uttrycka mig på det.

Därför studerar hon nu meänkieli på Umeå universitet i hopp om att någon

gång även kunna använda det aktivt.

– I Haparanda är det ju många som är finsktalande. Och sedan 2015 när det kom många flyktingar då hade vi också litteratur på arabiska i bokcirkeln. Det kändes viktigt. Då hade vi en deltagare från Syrien. Samtalsspråket är ju svenska, men han kunde just då inte det, så då pratade vi engelska, översatt till svenska för de som inte förstod så bra.

Efter en tid införde Susanne även poesi i bokcirkeln. Och på Världspoesidagen 2016 höll hon tillsammans med en Haparandabo och två personer från Syrien, en poesiäffon på både svenska och arabiska. Det inkluderande tankesättet när det kommer till språk och litteratur, verkar nästan självklart.

– Ja, jag tror att det är det. Sen kan jag ju tycka att det har kommit många andra nysvenskar som jag borde ha jobbat mer med, med lättläst litteratur till exempel, eftersom utbildningsnivån är så olika. Men det är ju det här med tiden.

Det mesta av arbetet med cirkelarna sker nämligen på fritiden. Det finns ing-

NAMN: Susanne Joki

ÅLDER: 56

FAMILJ: Vuxen son

BOR: Haparanda

GÖR: Folkbibliotekarie på biblioteket i Haparanda

INTRESSEN: Litteratur, musik, motion. På grund av pandemin är livet inte riktigt som det brukar vara. För att få in lite glädje i kroppen, dansar jag för mig själv en stund varje dag.

SENAST LÄSTA BOK: In i smärtan, av Kristoffer Fjensmark. Den har en fantastisk dialog. När jag rekommenderar besökare så brukar jag ta upp Kjell Westö. Han kommer från Helsingfors och hans böcker finns översatta till finska. Det är en njutning att vistas i Kjell Westös språk.

EN BOK I TAGET ELLER MÅNGA PÅ GÅNG SAMTIDIGT? Många!

– Vi är bara så inriktade på nyttan. Det finns ju en nytta med upplevelsen också och det finns en demokratispekt i de här mötena, så som det ser ut i samhället nu, att var och en sitter i sin bubbla och bara umgås med människor som bekräftar ens egna åsikter. Vad händer med demokratin när frågor inte kan stötas och blötas och när inte olika typer av människor möts?

en lästid på biblioteket och om Susanne ska hålla ett samtal om en bok och ställa frågor till texten och deltagarna, tar en sådan närläsning alltid lite längre tid.

Vikten av upplevelsen

Men Susanne har inte bara jobbat lokalt, utan även regionalt och nationellt, till exempel genom att bidra med synpunkter i arbetet med att ta fram förslaget till den nationella biblioteksstrategin.

– Jag tyckte inte att det fanns med att det blir något slags möte och en upplevelse, som jag själv tycker är så fint när jag besöker bibliotek. Det kan vara ett möte med en annan människa, att man råkar hitta en bok, att det pågår en utställning man inte visste om, cirkarna som pågår, eller någon programverksamhet. Upplevelsen, att man bara får vara där. Och att man som barn kan komma in och låna en bok utan att någon bedömer eller avkräver dig någonting, som det kanske är i skolan.

Nu har Susannes inspel bidragit till ett eget målområde i förslaget till biblioteksstrategin, som kallas för Samhällets öppna rum.

– Vi är bara så inriktade på nyttan. Det finns ju en nytta med upplevelsen också och det finns en demokratispekt i de här mötena, så som det ser ut i samhället nu, att var och en sitter i sin bubbla och bara umgås med människor som bekräftar ens egna åsikter. Vad händer med demokratin när frågor inte kan stötas och blötas och när inte olika typer av människor möts?

Dubbel pristagare

Förra året utsågs Susanne Joki till pristagare av Svenska Akademiens bibliotekarierpris för sitt arbete.

– Ja, jag blev ju rätt så förskräckt, säger hon med ett skratt.

– Jag vet inte om det beror på att det är jobbigt att uppmärksammas, eller rädslan att det kommer att ställas krav på mig som jag inte kan leva upp till, funderar hon.

Två år tidigare fick hon ett annat pris för sitt arbete, Aurorastipendiet, som delas ut i Norrbotten. Det var lite lättare att ta till sig, eftersom hon arbetat länge i regionen.

– Men jag har märkt att jag kan ha lite svårt att få beröm, eller bli uppmärksammad på det viset. Det handlar inte om någon falsk blygsamhet, utan kanske det här att jag ju är väldigt intresserad av litteratur, och att det är så självklart för mig. Det är väl inte så märkvärdigt för mig eftersom det ändå är ett så stort intresse.

Hon poängterar att hon verkligen uppskattar och är hedrad över utmärkelserna, samtidigt som det är lite skrämmande. Formuleringarna i motiveringen till de båda utmärkelserna innehåller ord som outtröttlig, inspirerande, enastående medarbetare, finkänslighet och brinnande intresse.

Susanne tystnar när hon hör dem igen. Så kommer ett leende.

– Men visst kan jag tänka, tar dom inte i lite för mycket nu.

– Jag har inte särskilt mycket behov av bekräftelse. Och så märker jag om människor uppskattar det jag gör och min person. Jag behöver egentligen inte

orden. Men naturligtvis blir jag ju glad. Och jätteglad har jag blivit över alla som blivit glada för min skull.

Samtal och möten

Litteraturen är livsnödvändig för henne. Kanske är det därifrån hennes engagemang i biblioteksfrågorna kommer, resonerar hon. Det är också litteraturen som motiverar henne, att få vistas koncentrerat i samlingarna och bokstavligt talat vara omgiven av böckerna. Men också samtalen om litteratur och mötena med besökarna och cirkeldeltagarna.

– Där hoppas jag kunna stimulera till mer läsning och kanske annan läsning. Ibland kan jag ju bli lite nedslagen när jag ser oroväckande tendenser när det gäller läsandet, men när jag jobbar med cirkarna så kan jag känna att det finns ett visst hopp. Men jag är ju bekymrad när det gäller de yngre.

Susanne är eftertänksam och precis i sina ord när hon funderar över bibliotekets och samhällets framtid. Fokuset på barns läsning och läsande förebilder är viktigt, så att inte läsandet fortsätter minska, menar hon. Det är också nödvändigt att ta vara på de digitala möjligheterna så att biblioteken kan möta en ny digital generation. Men det måste finnas en balans mellan det digitala och det fysiska, det mellanmänniska mötet får inte gå förlorat.

– Det kanske inte är bibliotekets uppdrag att bota ensamhet, men det är inte bra för den enskilda människan med ofrivillig ensamhet, inte heller är det bra för samhället med ensamma människor. I slutändan är det inte bra för demokratin. ■

Gott & blandat

Du vet väl att du kan läsa noll27 på webben? På noll27.se finns senaste numret, alla tidigare nummer och fler artiklar.

300 m²

I januari öppnade Stadsbiblioteket 300 m² i Göteborg i nya lokaler i centrala staden i Brunnsparken vid Gustaf Adolfs torg. Från början var Stadsbiblioteket 300 m² ersättningslokal när Stadsbiblioteket vid Götaplatsen renoverades 2012 till 2014, men blev snabbt ett av de mest välbesökta biblioteken i staden.

– Vi är så glada för denna möjlighet att dels få fortsätta erbjuda biblioteksservice i Brunnsparken och att dessutom, med det nya läget, kunna locka in helt nya biblioteksanvändare, säger Anna Petré Kihlström, verksamhetsområdeschef för Stadsbiblioteket i ett pressmeddelande.

I KRISTIDER

Vilken roll har biblioteken och bibliotekarien i kristider? Hur, och vad, kan den enskilde bibliotekarien till exempel göra för att bidra till informationsförsörjning och informera om hur man hittar tillförlitlig information?

Noll27 har pratat med Jenny Lindmark Svedgård, biblioteksutvecklare region Västerbotten, och kontaktperson i Svensk biblioteksförnings Expertnätverk för bibliotekens roll i totalförsvaret.

Läs om vårt samtal på noll27.se ➔

DANS PÅ BIBLIOTEKET

Under våren kommer en kommunkoreograf att ta plats på biblioteken i Malmö. Det ettåriga projektet är ett samarbete mellan Biblioteken i Malmö och Riksteatern Skåne och vänder sig i första hand till unga mellan 16 och 19 år. Konceptet bygger på en metod som provats och utvecklats sedan 2016 och är ett sätt för kommuner att ha dansresidens och tillgängliggöra dansen för sina invånare.

– Berättande sker på flera olika sätt – det skrivna ordet, den målade bilden och också genom dans. Helt i linje med bibliotekets uppdrag att vara till för alla ser jag en vinst i att utforska kraften i dansens ordlösa berättelser som tar det fysiska rummet i anspråk. Jag ser mycket fram emot detta samarbete, säger Torbjörn Nilsson, stadsbibliotekarie Biblioteken i Malmö, i ett pressmeddelande.

100 MINIBIBLIOTEK

Den 20 januari invigdes 100 minibibliotek från Abisko i norr till Strygebuk i söder. Kampanjen med minibibliotek är ett initiativ av studieförbundet NBV som i ett pressmeddelande säger att skapandet av de små litteraturplatserna är en reaktion på att

läsandet i Sverige minskar och att fler och fler bibliotek läggs ner runt om i landet.

De 100 minibiblioteken rymmer tillsammans 8 000 böcker skänkta av tjugo bokförlag och en kulturinstitution tillika bibliotek.

noll27

Vill du ha noll27?

Du kan få noll27 hem i brevlådan eller till din arbetsplats. Beställ en kostnadsfri prenumeration på prenumeration@noll27.se

Nästa nummer

Nästa nummer av noll27 har temat **Kulturtidskrifter** och kommer ut den 17 juni 2022.

Sofia Wretling är skådespelare, dramatiker och producent. Bland annat är hon en av skaparna av humorprogrammet *Mammas nya kille* i SR P3, där hon också gestaltar ett flertal karaktärer.

Här skriver hon om kärleken till bokbussen på besök vid stora vägen.

Om jag hade ett bibliotek...

Nu kommer Bokbussen!

Jag springer nerför grusvägen, småstenarna sprätter längs bakbenen på mig och ryggstucken med läxmappen slår hårt mot min rygg. Det är onsdag och det betyder att Bokbussen kommer att stanna uppe vid »stora vägen» klockan fyra. Det hettar om mina kinder och jag får knappt luft, så andfädd är jag. Jag måste bli bättre på att komma ihåg mitt lånekort och böcker, tänker jag tyst för mig själv. Om jag stoppar ner allt i skolväskan på morgonen behöver jag inte först bli avsläppt av skolskjutsen uppe vid vägen, springa nedför backen hem för att plocka ihop böcker och mitt lånekort, sedan traska hela vägen upp tillbaka igen för att komma i tid till bokbussen.

Jag är uppvuxen på landet och »stora vägen», det är där asfalten börjar och där bokbussen stannar en gång i veckan. Jag älskar verkligen bokbussen!

Jag glömmar aldrig lukten inne i bussen som slår emot mig när dörren öppnas. Mannen som kör har alltid glasögonen längst ner på nästippen. Han snurrar sätet mot dörren och nickar när jag kliver in. Kvinnan som jobbar i den mobila lånedisken ler mot mig: »Hej, har du hunnit läsa alla redan?» Jag nickar stolt: »Jajamånsan!». Kvinnan tar emot kassen och plockar ur bok efter bok. Hon lägger böckerna upp och ner och som hon aldrig gjort något annat i hela sitt liv, vänder hon upp bokpärm efter bokpärm och tar ur korten. »Hc, Hcg, Hce...» mumlar hon för sig själv, medan hon lägger tillbaka korten i sin lilla röda plastlåda.

Under tiden skannar jag av hyllorna och bläddrar igenom lådorna med böcker. Jag tar upp några som ser roliga ut och hoppar upp i soffan längst bak i bussen.

Jag bläddrar igenom mina böcker och bestämmer mig för att låna tre av dem. Jag går fram till kvinnan, lägger upp böckerna på den mobila lånedisken och visar upp mitt lånekort. Kvinnan ler och lägger böckerna upp och ner, vänder upp sista sidan, tar ett nytt kort ur den lilla röda plastlådan, stämplar dagens datum och sätter in kortet längst bak. Återigen mumlar hon ordramsan: »Hcg, Hc, Hce...» När hon är klar slår hon upp lånedisken och fäster den i en krok på väggen: »Så där ja, då ses vi väl om vecka igen», säger hon glatt och ger mig böckerna. »Tack!», svarar jag medan jag stoppar ner dem i påsen och kliver av bussen. Mannen med glasögonen snurrar stolen till ratten, startar bussen, tutar och åker vidare. Jag springer tillbaka hem ner för grusvägen, med en kasse nya böcker som slår mot benen.

Hemma, på mitt rum, har jag ett eget bibliotek. Mina böcker är placerade på hyllor i bokstavsordning på författarens efternamn som följs av flikar i olika färger. Om jag har fler böcker av en författare eller om det finns en serie av böcker, står dem uppgradade från vänster till höger och varje bokrygg har en liten vit klisterlapp med en bokstavskombination på typ två till tre bokstäver som till exempel: Buh, Blå, Bra eller Vx som är förkortning för Vet Ej.

SMITH GINA/AS - OTH

När jag lånar böcker i bokbussen så är bokstavskombinationerna av någon anledning alltid Hc, Hce eller Hcg, det tycker jag är lite fantasifullt, det finns ju så många andra bokstäver jag kan använda mig av.

Jag har en registerkortslåda gjord av en gammal tändsticksask (den större modellen med dom långa stickorna) som jag har målat röd. Där i har jag kort som jag klippt ut av tjockare papper i lika stora bitar. Varje gång jag »lånar» böcker från mitt bibliotek, tar jag fram min röda låda, drar ut ett registreringskort, fyller i dagens datum samt slutdatum för lånet plus två till tre bokstäver. Jag lägger böckerna med baksidan uppåt och sätter i kortet. Sedan slänger jag böckerna på min säng. Klart!

Men det är väl egentligen ingen annan än jag själv som lånar böcker på mitt bibliotek. Ja, förutom bronsen då som snor nån serietidning då och då men han tar ALDRIG vare sig mina lånerutiner eller mitt bibliotek på allvar. Jag kanske skulle ha byggt en bokbuss i stället!

Sofia Wretling

rs. Enligt bibliotekariens system betyder Hc att det är skönlitteratur med svenska som originalspråk, Hce att det är översatt skönlitteratur, Hcg att det är för barn 9-12 år och så vidare i all oändlighet. Det vet jag nu!

PORTO
BETALT

AVSÄNDARE:
Förvaltningen för kulturutveckling
Vänerparken 13
462 35 Vänersborg

Innehåll

Ny PROFESSION på prov	4
ÄR Bibliotekssocionomen HÄR FÖR ATT STANNA?	6
BIBLIOTEKARIEN	
ÄR ETT FRAMTIDSYRKE	
– MEN MYCKET MÅSTE FÖRBÄTTRAS	10
ENKÄT	
– BIBLIOTEKARIEN I	
NORGE, DANMARK OCH FINLAND	12
DANMARK	13
NORGE	14
FINLAND	15
LÄROSÄTEN erbjuder olika utbildningsval	16
KOMPETENSUTVECKLING	
KRÄVER FÖRÄNDRING I VARDAGEN	24
möter...	26
Med PASSION	
för LITTERATUREN	30
SUSANNE JOKI	31
GOTT & BLANDAT	34
OM JAG HADE ETT BIBLIOTEK	35